

*Toespraak van de
Nationaal rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen,
mr. C.E. DETTMEIJER-VERMEULEN,*

*Ter gelegenheid van de aanbidding van het rapport
'Mensenhandel. Effectieve aanpak op gemeentelijk niveau. Lessen uit de praktijk' aan
A. Jorritsma, voorzitter van de Vereniging Nederlandse Gemeenten,*

Den Haag, woensdag 12 december 2012.

Mevrouw Jorritsma, burgemeesters en geachte aanwezigen,

Denkend aan Holland zie ik kleine plattelandsdorpen met honderden hectaren akker, omzoomd door kaarsrechte bomenstrepen. Zie ik mensen, werkend op die akkers, noeste arbeid verrichtend, met hun laarzen in de modder.

Denkend aan Holland zie ik een jong meisje in haar regenjas, op de fiets, kou en wind trotserend, op weg naar school.

Zie ik onmiskenbaar ook een *melting pot*, een smeltkroes van mensen met honderden verschillende nationaliteiten die overal en nergens in het land zijn neergestreken. In welk dorp je ook bent, het Chinese restaurant is nooit ver weg.

Denkend aan Holland, tot slot, zie ik Schiphol. Waar duizenden mensen elke dag het land uitgaan en binnenkomen. Vliegen mensen elkaar weer in de armen, vertrekken weer naar huis. Naar Groningen, Drenthe, Zeeland. Naar de verste uithoeken van het land; de grootste steden, de kleinste dorpen.

Een romantisch plaatje naar analogie, het zal u niet zijn ontgaan, van het gedicht 'Herinnering aan Holland' van Hendrik Marsman. Marsman was een meester in de beeldende omschrijving van zijn leefomgeving. Hij schetste het Nederlandse landschap en de samenleving zoals die waren voor de oorlog. Is dit beeld nog steeds zo idyllisch of gaan er ook andere krachten achter schuil?

De akkers. Er zijn veel goedgezinde agrarische ondernemers, maar de land- en tuinbouw is de afgelopen jaren helaas ook het decor geweest voor uitbuiting. In 2011 speelde voor de rechtbank een grote zaak naar aanleiding van een uitbuitingssituatie op een aspergekwekerij in het Brabantse Someren, 11.000 inwoners. De burgemeester die bij de actie aanwezig was verklaarde hierover tegenover de pers: 'De werkomstandigheden deden meer denken aan een vorm van slavernij dan aan die van een modern bedrijf'. Een jaar daarvoor was er een zaak in de champignonsector in de buurt van Roermond. De hoofdverdachte had zijn Poolse arbeidskrachten 14 tot 15 uur per dag laten werken, soms 36 uur aaneengesloten, voor 4 euro per uur. Zijn excuus voor de rechter? 'Zoveel mogelijk op loonkosten besparen'. De prijsdruk in de champignonsector creëert letterlijk slachtoffers.

Het meisje. Uiteraard, schoolgaande jeugd is er nog steeds en ja, het fietsen tegen de wind en regen ook. Maar wat we ook steeds meer zien, is dat deze Nederlandse meisjes, soms zwakbegaafd, ten prooi vallen aan Nederlandse loverboys die geen moeite hebben hun 'vriendinnetjes' – en dat plaats ik tussen haakjes – te laten werken als prostituee. En dat hoeft echt niet noodzakelijkerwijs in een bordeel te zijn op de Wallen of het Baeckelandplein.

Steeds vaker werken zij vanuit huis, een kelderbox of bezoeken zij klanten thuis. En dat, zo heb ik gezien, kán overal gebeuren en gebeurt ook overal. In Harderwijk, in Zwolle, Utrecht, Den Bosch, vul maar in.

Schiphol? Duizenden komen hier inderdaad Nederland binnen, elke dag. Maar niet allemaal om als toerist het Rijksmuseum en de molens te bezoeken. Schiphol is ook de plek waar voor sommige Nigeriaanse meisjes hun carrière in Nederland begint. In de prostitutie, gedwongen. Of waar mensen uit China landen, ervan overtuigd dat ze in Nederland een goede toekomst zullen opbouwen. Maar die terecht komen in erbarmelijke werkomstandigheden in het restaurant van een landgenoot. In een sociaal isolement verkerend, de taal niet sprekend, uitgebuit.

Mensenhandel, geachte aanwezigen, begint altijd ergens, vindt altijd ergens plaats en kan overal voorkomen. Dat is een trieste realiteit in één zin. Een realiteit die maakt dat mensenhandel op alle mogelijke niveaus moet worden aangepakt, wil de bestrijding ervan effectief kunnen zijn. Uit het rapport dat ik u vandaag aanbied, blijkt dat gemeenten de spil kunnen en moeten zijn in de aanpak van mensenhandel. En blijkt dat zich in elke onderzochte gemeente sectoren bevinden met een vergroot risico op mensenhandel, zowel seksuele als overige uitbuiting. Dat maakt de vraag relevant wat gemeenten aan mensenhandel doen, kunnen doen en moeten doen.

Daarom heb ik mij in het onderzoek de volgende vragen gesteld:

- > wordt het risico op mensenhandel in gemeenten onderkend?
- > wat wordt in de gemeenten gedaan om mensenhandel te voorkomen en te bestrijden?
- > en in hoeverre is de noodzakelijke samenwerking op het gebied van mensenhandel tot stand gekomen?

Er gaat veel goed, dat blijkt. Steeds meer gemeenten en instanties zijn zich bewust van het feit dat mensenhandel ook binnen hun grenzen kan voorkomen. Bewustzijn, het op de hoogte zijn van de verschijningsvormen van mensenhandel, is een belangrijke stap voorwaarts. Tegelijkertijd zijn er ook gemeenten die geen of een onvoldoende functionerend mensenhandelbeleid kennen. De kans bestaat dat binnen deze gemeentes mensenhandelsituaties blijven bestaan. Dat mensen blijvend worden gedwongen onder slechte omstandigheden Chinees eten te bereiden; champignons te plukken; asperges te steken; zich te prostitueren. Dat moeten wij als samenleving niet willen.

In het rapport beveel ik daarom aan dat elke gemeente mensenhandelbeleid opstelt. Maar nog belangrijker dan dat, is de constatering dat samenwerking op het terrein van mensenhandel onontbeerlijk is voor een effectieve bestrijding ervan. Mensenhandelaren zijn mobiel; hun activiteiten beperken zich niet tot de gemeentegrenzen. Als in de ene gemeente de bestrijding van mensenhandel effectief is, bestaat het risico dat mensenhandelaren uitwijken naar gemeenten waar dat minder op de rit staat. Dan verplaatsen de champignonplukkers zich naar omliggende gemeenten. Dat is onwenselijk. Het opstellen van mensenhandelbeleid moet daarom hand in hand gaan met de regionale afstemming ervan.

Samenwerking is ook belangrijk omdat mensenhandel een complex delict betreft dat zich in het verborgene afspeelt en niet zelden bestaat uit een verzameling van misdrijven; de kans is groot dat mensenhandel pas wordt gezien als verschillende instanties hun informatie bij elkaar brengen. Het uitwisselen van informatie tussen de verschillende partners met een rol in de bestrijding van mensenhandel, is dan ook van essentieel belang. Als we het hebben over deze

partners, wordt vaak uitsluitend gedacht aan de hoofdrolspelers in het straf- en bestuursrecht; de gemeenten, de politie, OM en Inspectie SZW. Echter, een even zo belangrijke rol spelen de verschillende hulpverlening- en opvanginstellingen. Naast dat zij bijdragen aan de signalering van mensenhandel, zijn het deze ketenpartners die in direct contact komen met mogelijke slachtoffers en dus het beste zicht hebben op hun specifieke behoeften. Het meisje dat ten prooi valt aan een loverboy, laten we haar aan haar lot over? Of zorgen wij ervoor dat zij door goede samenwerking in een zo vroeg mogelijk stadium wordt gesignaleerd en terechtkomt op een plek waar zij zich veilig en geborgen voelt?

Een dergelijke, effectieve samenwerking hoeft niet uitgevonden te worden. In elke regio bestaan reeds samenwerkingsverbanden waarbinnen verschillende instanties onder één dak bij elkaar komen om criminaliteit te bestrijden; de Veiligheidshuizen bijvoorbeeld, en de RIEC's. Hier liggen kansen om ook de regionale aanpak van mensenhandel in te bedden. Het wiel, kortom, hoeft niet opnieuw te worden uitgevonden.

Eén persoon speelt in het bijzonder een rol bij het tot stand brengen van een dergelijke samenwerking: de burgemeester. Door zijn gezag, autoriteit en de bevoegdheden die hem toekomen, geniet de burgemeester een positie waarin hij of zij bij uitstek een coördinerende rol kan vervullen bij het samenbrengen van de verschillende ketenpartners. Maar alleen deze rol is niet genoeg. Mensenhandel aanpakken vergt ten eerste prioritering, maar ook de wil en de aandacht om het maatschappelijke probleem dat mensenhandel is, *écht* tegen te willen gaan. Het rapport bevat daarom een directe aanbeveling aan u, burgemeesters. Om de handschoen op te pakken, uw bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen en partijen bij elkaar te brengen.

Geachte aanwezigen, ik heb goede hoop voor de toekomst. Van de onderzochte gemeenten heb ik inmiddels berichten ontvangen dat mooie stappen zijn gemaakt om te komen tot een gezamenlijke aanpak van mensenhandel. In Arnhem is een lokaal meldpunt voor mensenhandel opgestart; heeft in oktober het eerste casusoverleg plaatsgevonden en is middels workshops gewerkt aan het bewustzijn van mensenhandel. In Vlaardingen is een goede en effectieve samenwerking tot stand gekomen tussen regionale partners. Ook de gemeente Eindhoven heeft stappen ondernomen. Zo zijn er plannen om mensenhandel in de provincie Brabant-Oost te bestrijden. Tot slot ligt in de provincie Drenthe een voorstel klaar om een gezamenlijke aanpak van mensenhandel te realiseren. Ik spreek de verwachting uit dat het voorstel het begin markeert van een regionale mensenhandelaanpak.

Tegelijkertijd blijf ik kritisch kijken hoe gemeenten met mensenhandel omgaan, dat is mijn taak als Nationaal Rapporteur. De ondernomen stappen zijn een mooi begin.

Wellicht denkt u dat ik zoveel mensenhandel zie omdat ik lijd aan beroepsdeformatie? Misschien. Hoe bewuster je van mensenhandel wordt, hoe meer je het gaat zien. Maar als je het eenmaal ziet, zie je ook de grote ellende die mensenhandelaren in het leven van anderen aanrichten. In het voorkomen van die ellende, en het op goede manier zorg dragen voor de mensen die het slachtoffer zijn van mensenhandelaren, hebben u en ik een grote verantwoordelijkheid. Daar mogen wij nooit de ogen voor sluiten.